

УДК [37.091.12.011.3-051]:-021.111

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-3\(210\)-11-17](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-3(210)-11-17)

Красницька Ольга Володимирівна,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри суспільних наук гуманітарного інституту,
Національний університет оборони України, Україна
Krasnytska Olha,
Candidate in Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Social Sciences of the Humanitarian Institute,
National Defense University of Ukraine, Ukraine
E-mail: olya271272@ukr.net
ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-0417-3318>

ПОСТАТЬ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА: СПРАВЖНІСТЬ І ФЕЙКОВІСТЬ

A Стаття відповідає на головне запитання: як сучасному викладачу в епоху інформаційного суспільства та значного технологічного розвитку, доступу до шаленої кількості інформації зберегти й виявити справжність, досягнути значного успіху через самореалізацію та самоздійснення в освітньо-науковій діяльності. Розкрито постаті трьох викладачів: справжнього, звичайного, фейкового. З'ясовано, що справжній викладач вирізняється з-поміж інших, є джерелом натхнення, ідей, мрій і цілей для інших. Він думає та працює інакше, мотивований на успіх, несе особисту відповідальність за результативність освітньо-наукової діяльності, що характеризується вчинковістю, оригінальністю, створенням і передаванням унікальних знань, захопленістю й відданістю науковій праці.

Ключові слова: викладач; слухач (курсант, студент); освітньо-наукова діяльність; ораторська діяльність; виступ; знання; самореалізація; покликання; результативність

The modern teacher character: genuineness and fakeness

S The article answers the main question: how can a modern teacher in the era of information society and significant technological development, access to an insane amount of information, preserve and reveal authenticity, and achieve significant success through self-realization and self-fulfillment in the educational and scientific activities. The figures of three teachers are revealed: real, ordinary, and fake. It is shown which of them produces ideas, implements innovations, understands the real value of pedagogical activity, and has concrete work results that students (cadets) want to see in the audience.

A real teacher stands out from the crowd. The real teacher thinks and works differently, the person is motivated for success, has personal responsibility for the effectiveness of the educational and scientific activities (as from his side and from the student's side), realizes his aspirations in it, inspires others, and achieves the goal again. His/her personality is a source of inspiration, ideas, dreams, and goals for others, because the real teacher contains both modernity, efficiency, curiosity, and demand.

The real teacher activity is characterized by action, originality, creation and transfer of unique knowledge, enthusiasm and dedication to scientific work. The students (cadets) needs for him are higher than his/ her own so the real teacher is permanently in creative search. Unique knowledge creation and achieving systematic goals requires daily work that brings satisfaction, joy, and happiness. The real teacher works according to his/her vocation, developing the state intellectual potential. The best PR for him/ her is a real result, which is why his/her training sessions and speeches remain in the memory of the students and his/her work is used by others. The real teacher reflects success, professionalism, leadership, self-sufficiency, and life fullness through a professional activity.

Key words: teacher; students (cadet); educational and scientific activity; public speaking; performance; knowledge; self-realization; vocation; effectiveness

Актуальність проблеми. В епоху нових підходів до освіти, підготовки інтелектуального інформаційного суспільства, значного потенціалу держави, з іншого – може призвести технологічного розвитку, коли, з одного боку, до втрати справжності, зниження самореалізації доступ до шаленої кількості інформації відкриває й самоздійснення у професійній діяльності, сучасному викладачеві безліч можливостей для звуження життєвого науково-педагогічного особистісного й професійного розвитку, створення світу. Тож постає проблема, як використати всі

можливості сучасності для досягнення успіху, лідерства, особистісної свободи та самореалізації, а найголовніше, допомогти у цьому іншим.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій.

Життєвий світ викладача, як зазначає Алла Залужна, суцільно переплетений сіткою смислів, цінностей, символів, текстів, образів, що постають як результат його творчості та особистісного самоздійснення. Водночас він передбачає у своїй площині нарощування нових смислів або загрозу ентропійних проявів, реалізуючи у своїх граничних можливостях екзистенційного самоздійснення негативні потуги модифікації буття людини у стан небуття [6, с. 35]. Викладачу важливо створювати нові смисли, шукати нові можливості, ставити конкретні цілі, бачити нові перспективи. У цьому контексті варто розкрити й зміцнити свою справжність, реалізуючи її у професійній діяльності та відкриваючи для інших.

У науковій літературі достатньо досліджень, що описують постаті видатних учених, педагогів із різних галузей, їхній професійний шлях, досягнення, особистісні риси, що допомагали ставати кращими серед кращих. Читаємо про Антона Макаренка, Костянтина Ушинського, Михайла Драгоманова, Івана Зязюна, Григорія Костюка, Аллу Капську, Віктора Клименка та ін. Водночас знаходимо розробки О. Бойчук, Т. Гринжук, Н. Мирончук, Г. М'ясоїд, Н. Несторук, у яких окреслено вимоги до сучасного викладача закладу вищої освіти. Зокрема їх узагальнює О. Бойчук, вказуючи на необхідність володіння викладачем здібностями організатора, оратора, аналітика, психолога, строгою логікою педагогічного процесу й виховання, високою компетентністю у своїй галузі та ерудованістю в інших, новітніми технологіями навчання, стресостійкістю, вмінням і бажанням учитися впродовж життя, а також повної самовіддачі [4, с. 165–166].

Лише в окремих дослідженнях частково описується постать справжнього викладача. На думку Г. Врайт та І. Кадієвської, він має бути просвітителем, інтелектом і гарним моральним прикладом для слухачів (курсантів, студентів). Справжній викладач покликаний надихати й мотивувати їх, викликати достеменно зацікавлення [5, с. 46].

Г. Пустовойт і Т. Ярмола називають його тим, хто постійно саморозвивається та спонукає до цього своїх слухачів (курсантів, студентів). Він

завжди знаходиться в пошуку, а творчий підхід лежить в основі його діяльності [9, с. 172].

О. Уваркіна зазначає, що сучасний викладач має постійно оновлювати свої знання, професійно зростати, працюючи насамперед на ефективність, якість і результат освітньо-наукової діяльності, враховуючи реалії сьогодення, а також відповідати критеріям «практичної успішності», зокрема цілеспрямованості й адекватності в набутті нового професійного рівня на основі об'єктивних можливостей і послідовних дій [11, с. 66].

Незважаючи на всебічний опис вимог до сучасного викладача, вважаємо недостатнім приділення уваги його справжності, адже, на нашу думку, саме ця якість найперше відображає постать ідеального педагога, до якого прагнули за всіх часів і якого хочуть бачити слухачі (курсанти, студенти) в аудиторії, якого бажають наслідувати та перевершувати.

Метою статті є розгляд постаті справжнього викладача, виявлення його відмінностей від звичайного та фейкового викладача, окреслення рис успішного сучасного викладача, що у своїй сукупності відобразатимуть його справжність.

Викладення основного матеріалу дослідження. Нині ми часто бачимо на полицях книжкових магазинів праці науковців, бізнесменів, тренерів, викладачів із лідерства, мислення, успіху. Насправді їх пронизує й об'єднує ідея ефективності та успішності в сучасному світі, самореалізації у професійній діяльності та житті загалом. Як мислити правильно, системно, креативно й позитивно? Як зберегти спокій у вирі подій? Як професійно та особистісно зростати й бути «у тренді»? Як розкрити і реалізувати свій потенціал? Як проявити та зберегти справжність? Як досягнути успіху на професійному поприщі? Як стати лідером у певній галузі?

На ці запитання є безліч відповідей, рекомендацій, вказівок, пропонує конкретних кроків. Водночас варто пам'ятати, що є особистість, індивідуальність кожного з нас. Не можна застосувати будь-яку рекомендацію, не кожен вказаний шлях стане ефективним і не потрібно слідувати усьому. Натомість ми можемо відшукати те, що підходить саме нам і саме для нас принесе результат. Отриману інформацію з безлічі джерел варто трансформувати в систему знань, адаптувати під свою особистість і відшукати власний шлях – шлях зростання, самореалізації,

самоздійснення, лідерства й успіху у своєму житті. Не менш важливо відкрити свою справжність і виробити самодостатність. Як говорить Джозеф Еддісон: «Не в наших силах гарантувати успіх, але ми можемо зробити більше – заслужити його».

Саймон Сінек у праці «Справжні лідери ідуть останніми» описує два типи лідерів: справжні та фейкові. Автор зазначає, що поки фейкові керуються законами цинізму й корисливості, справжні лідери розвивають довіру й співпрацю. Основна різниця між ними полягає у здатності ставити потреби колег і компанії (в нашому разі потреби аудиторій, із якими працює викладач) вище за власні [10]. Чи може він це зробити? А найголовніше, як? Тож саме його робота надихнула нас окреслити риси справжнього викладача.

Будучи у свій час студентами й вічно ними залишаючись через постійне навчання та самовдосконалення, ми маємо змогу спостерігати за роботою багатьох викладачів, які займають різні посади, мають чи ні наукові ступені та вчені звання. Насправді доходимо висновку, що звання, ступінь, посада, нагороди не визначають справжності. Йдучи на лекцію до доктора чи кандидата наук, ми очікуємо побачити глибоке викладення матеріалу, його синтез із різних галузей знань, змістовність і цікавість, насиченість теорії практикою. Але натомість можемо спостерігати нудний виклад контенту, чути монотонне мовлення, поверхневе охоплення навчальних питань тощо. На нашу думку, все залежить від самого викладача, його зацікавленості в навчальній дисципліні (лекції, виступі), роботі з аудиторією, установок на результат, володіння ним ораторським мистецтвом і красномовством, допитливості, творчого пошуку, унікальності знань, систематичності оновлення навчального контенту, відданості своїй роботі, захопленості освітньо-науковою та ораторською діяльністю.

Крім цього, доречно зазначає О. Ануфрієва: «Зростаючі масштаби використання науково-технологічних інновацій вимагають від сучасного фахівця, окрім вузькопрофесійних знань, ще й навичок дослідницької, аналітичної та інноваційної діяльності, здатності й готовності швидко орієнтуватися в нових економічних, технологічних та організаційних ситуаціях, пропонувати й опановувати новий зміст, принципи та методи передавання знань, навичок «командної гри», розуміння комерціалізації

результатів досліджень і розробок» [2]. Як бачимо, вимоги до сучасного викладача значно зростають. Актуальне 5–10 років тому втрачає свою ефективність сьогодні. Але ж як викладачу зберегти продуктивність учора, сьогодні й тим паче в майбутньому? Тож, на нашу думку, варто окреслити риси (властивості), що дають змогу йому бути ефективним, затребуваним і приносити користь іншим.

У своєму дослідженні вестимемо мову про справжнього викладача, звичайного викладача та фейкового викладача. Останній працює «для галочки», заради посади, звання, заробітної плати, тимчасового кар'єрного зростання, задоволення своїх потреб. Це людина, яка «лежить на посаді». Фейковий викладач не здатен продукувати ефективні ідеї, впроваджувати інновації, працювати для результату слухача (курсанта, студента). Для нього освітньо-наукова діяльність – лише звичайна робота. Він не розуміє справжньої її цінності. Фейковий викладач не реалізує себе у професійній діяльності або ж навіть не має здібностей до неї.

Звичайний викладач – звичайний (рядовий) працівник, який працює на конструктивному рівні ефективності педагогічної діяльності. Так, він висуває ідеї, можливо реалізує їх, намагається запропонувати зміни, проте його робота не характеризується інноваційністю, високим рівнем творчості, а навпаки, стандартним, шаблонним підходом, низькою/середньою креативністю. Звичайний викладач має результати в освітньо-науковій діяльності, однак не ґрунтовні. Чи цікаві його лекції, заняття? Чи є в них раціональне зерно? Так, можливо так. Чи запам'ятовуються його заняття/виступи? Здебільшого ні. І сам викладач, і слухачі мають посередні/достатні результати. Окрім слухачі (курсанти, студенти) можуть отримувати кращі результати завдяки своїй наполегливості, високій пізнавальній активності, допитливості та творчого пошуку.

Думати та працювати інакше. Справжній викладач вирізняється з-поміж інших. Він думає інакше, несе особисту відповідальність за результативність освітньо-наукової діяльності (і зі свого боку, і з боку аудиторії), мотивований на успіх, працює лише на результат. Справжній викладач – найперше лідер для себе, а потім для інших. Він відкриває для слухачів (курсантів, студентів) двері невідомого й разом із собою

запрошує в майбутнє. Справжній викладач захоплюється своєю діяльністю, отримує від неї задоволення, реалізує в ній свої прагнення і тому постійно змінюється та рухається вперед, адже для нього потрібно бути тут і зараз, бути сучасним, бути «у тренді», працювати для майбутнього. В іншому разі неможливо навчити аудиторію, неможливо спонукати її до дій, неможливо показати шлях у майбутнє. Минуле – для досвіду, теперішнє – чим ми успішно сьогодні користуємося. А ось яким має бути майбутнє, як його створити або як застосувати те, що ми маємо наразі, у сучасності майбутнього? На ці запитання справжній викладач постійно шукає відповіді й знаходить їх.

Влучно підкреслює Річард Кох: «Ви побачите, що справжні викладачі інакше дивляться на речі, інакше використовують свій час та інакше взаємодіють із людьми. Вони думають інакше. Працюють зазвичай багато, але за однакових витрат часу отриманий ними результат у кілька разів цінніший, ніж результат, отриманий звичайним викладачем. Якщо ви не можете робити те ж саме або щось таке, що ще більше відрізняється від стереотипів вашої професії, ви ніколи не досягнете вершини» [8, с. 206–261].

Справжній викладач надихає своєю роботою та її результатами інших. Зокрема останні проявляються в його освітній, методичній, науковій, ораторській діяльності, роботі з аудиторією. Надихати – це вдихати життя в інших через ідеї, мрії, цілі, прагнення й конкретні дії, – зазначає Алан Аксельрод [1, с. 100]. Справжній викладач запалює вогник цікавості, інтересу, пізнання та активності у слухачів (курсантів, студентів). Він спонукає до дій, з одного боку, даючи готові знання, вирізьблену інформацію, з іншого, змушуючи замислитися, думати, шукати. Як пише Джим Хайсміт у відгуку на книжку Юргена Аппело «Менеджмент 3.0», «...мене не цікавлять збірки рецептів на кшталт «П'ять кроків до успіху в чому завгодно». Я люблю книжки, що спонукають замислюватися, такі, що надихають на нові ідеї та викликають приплив ментальної енергії» [3, с. 3]. Так і справжній викладач здатен вивести слухача на новий рівень.

Через відданість своїй роботі, що яскраво проявляється в освітньому процесі, науковій та ораторській активності викладача, його лекціях, заняттях і виступах, він мотивує інших до роботи

над собою, навчання, професійного зростання. Одного разу після чергової лекції з риторики до нас підійшов ад'юнкт і зазначив: «Спочатку я мав досить скептичне ставлення до вашої дисципліни, вважав, що маю достатньо знань через отриманий досвід на попередніх місцях служби. Проте, коли я побачив, як ви ставитеся до освітнього процесу, скільки сил вкладаєте у створення сучасного, потужного й актуального для ад'юнктів навчального контенту, як ви передаєте свої знання та навчаєте нас, скільки створюєте додаткових джерел інформації й віддаєте енергії, часу та зусиль, щоб ми отримали конкретні результати у процесі навчання, це мене спонукало переглянути ставлення до навчальної дисципліни, сформувало активний пізнавальний інтерес і мотивує до самовдосконалення в ораторській діяльності».

Тож справжній викладач думає й працює інакше. Він бачить результат, уявно вибудовує шлях його досягнення та реалізує все на практиці, пропускаючи через творчість, креативність, постійну інтелектуальну роботу. Будучи джерелом для інших, зокрема слухачів (курсантів, студентів), викладач сам досягає й допомагає їм досягати цілей, вищих, ніж ті, що здаються досяжними. Він вимогливий до себе та своєї аудиторії. Але це приносить врешті-решт гарні плоди. Як пише Кен Сігал, креативний директор Apple, про свою роботу зі Стівом Джобсом, «...це не завжди було легко. Але це завжди викликало захоплення, і до кінця своїх днів я буду в боргу перед Стівом за ті уроки, що від нього отримав. Я хотів би віддати йому належне за все, що він зробив для цього світу, і за можливості, які він дав мені особисто» [7, с. 11]. Справжній викладач усвідомлює, що від нього зокрема залежить формування інтелектуального потенціалу держави, розвиток нації та її культури. Він відкриває слухачам (курсантам, студентам) насамперед можливості розвитку, самовдосконалення та зростання, світ краси й гармонії через безмежні знання.

Вчинковість через унікальні знання та результати. Справжній викладач завжди мотивований і зовнішньо, і внутрішньо, синтезує унікальні знання, орієнтований на результат, звідки його діяльність характеризується вчинковістю. Вчинковий потенціал, як зазначає Олег Хміляр, визначається через виразну, усвідомлювальну й сильну суб'єкту мотивацію до перетворення світу та себе у ньому за власними законами,

через цілеспрямованість, здатність самостійно визначати цілі, обирати чи створювати оригінальні й водночас адекватні їм засоби та способи, через прояв виваженої ризикованості, впевненості в ухваленні рішень, через наявність високої працездатності, продуктивності, вправності, старанності й виконавчої дисципліни, здатності до адекватної критичної оцінки результатів своєї активності та вміння вчитися на власному досвіді [12].

Для розвитку вчинковості викладач формує унікальні знання. Адже вони першими разом із захопленістю й відданістю своїй роботі характеризують його справжність. Унікальні знання здобуваються через систематичну й глибинну роботу, коли викладач багато читає, вчиться синтезувати знання з різних галузей, поєднувати непоєднуване. Грег Маккеон наводить результати досліджень школи менеджменту Келогга в Північно-Західному університеті, згідно з якими найкращі ідеї зазвичай виникають тоді, коли знання в одній галузі поєднуються з «проникненням неочікуваних комбінацій» з інших дисциплін. Автор продовжує, що читати книжки – одне з найкорисніших занять на світі, оскільки ми отримуємо доступ до знань найрозумніших людей планети [14]. На фоні цього розвивається креативність викладача, формується творчий підхід в освітньо-науковій та ораторській діяльності, що підтверджує Юрген Аппело: «Креативність передусім базується на знаннях і здатності комбінувати несхожі поняття, унаслідок чого виникають нові способи сприйняття речей» [3, с. 83]. Тож цілком погоджуємося з Грегом Маккеоном, що знання відкривають доступ до можливостей, але унікальні знання дають нескінченні можливості [14]. Отже, викладач створює новий та унікальний навчальний контент, а його діяльність вирізняється з-поміж інших і характеризується інноваційністю.

Справжній викладач реалізує одне з головних правил лідерства Теодора Рузвельта – найкращий піар – реальний результат. Крім того, що ми знаємо його як одного з краших президентів США, він опублікував 37 книжок, не рахуючи незліченних статей і розвідок про книжки інших авторів, виголосив величезну кількість промов, щодня знаходив час на читання літератури. За словами Алана Аксельрода, Теодор Рузвельт вважав своєю ціллю, що пронизувала всю його роботу, вражати

й захоплювати, невтомно досягати мети знову і знову – через конкретні дії – процес та результат [1, с. 88–89]. Тож навчальна, методична, наукова й ораторська діяльність справжнього викладача характеризується якісними результатами: і цікавими та оригінальними навчальними заняттями, коли слухачі (курсанти, студенти) «стоять у черзі» до нього; і змістовними методичними розробками, посібниками, підручниками, які читають; і впровадженими науковими дослідженнями в освітній процес і представленими на наукових конференціях, семінарах; і цікавими виступами, які хочеться слухати; і різноманітною активністю викладача.

Покликання як джерело натхнення та відданості. І насамкінець зазначимо, що справжній викладач працює за покликанням. Він відчуває потребу в освітньо-науковій діяльності, більшість його прагнень теж із нею пов'язані, через ораторську діяльність та свої наукові звершення виражає себе. Вдало наголошує Олег Хміляр, що людина, яка знайшла своє покликання, зосереджена на своїх цілях, відповідальна за свої стосунки й відношення та проявляє себе у творінні з великою життєвістю. Покликання робить викладача динамічнішим і виразнішим, спонукає слухати й чути інших. Він усвідомлює, чого хоче сам, що потрібно його аудиторії, що необхідно для досягнення цілей і цілісності. Викладач, який керується покликанням, стає самим собою, справжнім і цілісним, а отже, здатним віддати педагогічній діяльності всього себе. Людині, яка працює за покликанням, є що віддавати, тому що саме для цього вона й присвятила себе педагогічній справі [13, с. 20–21]. Покликання надихає викладача, допомагає долати перешкоди, формує цінності в освітньо-науковій діяльності, спонукає віддано служити професії та слухачам (курсантам, студентам), із якими працює.

Справжній викладач самореалізується й самодійснюється у своїй діяльності, робота приносить йому задоволення, результати – почуття гордості й щастя. Він віддзеркалює успіх і повноту життя через професійну діяльність. Його постать залишається в пам'яті слухачів (курсантів, студентів), його напрацюваннями користуються, його наслідують. Справжній викладач є джерелом натхнення, ідей, мрій і цілей інших.

Висновки. Ким ви хочете бути – звичайним, фейковим чи справжнім викладачем? Аудиторія,

безперечно, чекає справжнього викладача, який і навчає, і мотивує, і зацікавлює, і формує активний пізнавальний інтерес, і спонукає до дій, який є прикладом самодостатнього професіонала, лідера у своїй галузі. Його діяльність, а значить і діяльність слухачів (курсантів, студентів) характеризується креативністю, результативністю, вчинковістю, натхненням. Справжній викладач мотивований на успіх, створює унікальні знання, адже він думає й працює інакше, працює за покликанням, для нього найкращим піаром є реальні результати. Захопленість і відданість своїй справі, шалена й водночас легка робота допомагають йому бути сучасним, ефективним, цікавим, затребуваним, завжди бути «у тренді».

Окреслена характеристика справжнього викладача не вичерпує всіх аспектів проблеми його професійного становлення та зростання.

Перспективами подальших розвідок є розкриття особливостей риторичної підготовки викладача та її вплив на його ефективність у сучасності майбутнього.

Список використаних джерел

1. Аксельрод Алан. Теодор Рузвельт. 7 законів сучасного лідера. Харків : Віват, 2020. 240 с.
2. Ануфрієва Оксана. Підготовка наукової еліти: сучасні виклики. URL: <http://surl.li/gykrv>.
3. Аппело Юрген. Менеджмент 3.0. Agil-менеджмент. Лідерство та управління командами. Харків : Ранок : Фабула, 2019. 432 с.
4. Бойчук Олександра. Сучасні психолого-педагогічні вимоги до викладача вищого медичного навчального закладу. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 1/2 (20/21). С. 158–170. URL: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2018.1-2.168>.
5. Вraith Г. Я., Кадієвська І. А. Освіта як провідний чинник духовного розвитку. *Освіта та соціалізація особистості* : матеріали X інтернет-конференції (Одеса, 22–23 квітня 2022 р.). Одеса : Університет Ушинського, 2022. С. 45–47. URL: <https://cutt.ly/06jMe3j>.
6. Залужна А. Є. Моральні смисли особистісного становлення у модусах «справжність-несправжність» людського існування. *Стратегія і тактика державного управління*. 2015. № 1/2. С. 34–39. URL: <https://cutt.ly/z6jMIQH>.
7. Кен Сігал. Шалено просто. Ідея, що привела Apple до успіху. Київ : ArtHuss, 2023. 224 с.
8. Кох Річард. Принцип 80/20. Секрет досягнення більшого за менших витрат. Київ : КМ-БУКС, 2019. 400 с.
9. Пустовойт Г. Л., Ярмола Т. І., Кострікова Ю. А., Талаш В. В., Ткаченко Л. А. Викладач і студент: суперники чи односторонці? *Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика*. 2020. С. 171–173. URL: <http://surl.li/gyksn>.

10. Сінек Саймон. Справжні лідери їдять останніми. Як створити команду мрії. Харків : Віват, 2022. 416 с.

11. Уваркіна О. В. Сучасний викладач у праксеологічному вимірі філософської рефлексії. *Перспективи*. 2021. № 1. С. 65–70. URL: <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2021.1.10>.

12. Хмільяр О. Ф. Вчинковий потенціал як провідний компонент у формуванні конкурентоспроможного фахівця. *Актуальні проблеми сучасної освіти у світлі вимог Болонського процесу* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 21–23 вересня 2009 р.). Севастополь : Севастопольський нац. техн. ун-т, 2009. С. 127–129.

13. Khmiliar Oleh, Lepka Olha. Vocation as a psychological resource of a happy person. *Щасття та цивілізаційний розвиток* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 14–15 листопада 2019 р.). Львів : Львівський нац. мед. ун-т імені Данила Галицького, 2019. С. 18–21.

14. McKeown Greg. Effortless: Make It Easier to Do What Matters Most. New York : Currency, 2021. 272 p.

References

1. Akselrod, Alan. (2020). *Teodor Ruzvelt. 7 zakoniv suchasnoho lidera [Theodore Roosevelt, CEO: 7 Principles to Guide & Inspire Modern Leaders]*. Kharkiv: Vivat [in Ukrainian].
2. Anufrieva, Oksana. *Pidhotovka naukovoї elity: suchasni vyklyky [The scientific elite training: modern challenges]*. Retrieved from <http://surl.li/gykrv> [in Ukrainian].
3. Appelo, Yurhen. (2019). *Menedzhment 3.0. Agil-menedzhment. Liderstvo ta upravlinnia komandamy [Management 3.0: Leading Agile Developers, Developing Agile Leaders]*. Kharkiv: Ranok: Fabula [in Ukrainian].
4. Boichuk, Oleksandra (2018). *Suchasni psykhologo-pedahohichni vymohy do vykladacha vyshchoho medychnoho navchalnoho zakladu [Modern Psychological and Pedagogical Requirements to the Teacher of Higher Medical Educational Agency]. Osvitohichnyi dyskurs [Educational discourse], 1/2 (20/21), 158-170. Retrieved from https://doi.org/10.28925/2312-5829.2018.1-2.168 [in Ukrainian]*.
5. Vrait, H. Ya., & Kadiievskaya, I. A. (2022). *Osvita yak providnyi chynnyk dukhovnoho rozvytku [The education as a leading factor in spiritual development]*. In *Osvita ta sotsializatsiia osobystosti [Education and socialization of personality]*: materialy X internet-konferentsii (pp. 45-47). Odesa: Universytet Ushynskoho. Retrieved from <https://cutt.ly/06jMe3j> [in Ukrainian].
6. Zaluzhna, A. Ye. (2015). *Moralni smysly osobystisnoho stanovlennia u modusakh «spravzhnist-nespravzhnist» liudskoho isnuvannia [Moral Indicators of Personalization in Modus «Reliability–Unconscience» of Human Existence]. Stratehiia i taktika derzhavnoho upravlinnia [Strategy and tactics of public administration], 1/2, 34-39. Retrieved from https://cutt.ly/z6jMIQH [in Ukrainian]*.
7. Ken, Sigal. (2023). *Shaleno prosto. Ideia, shcho pryvela Apple do uspikhu [Insanely simple: the obsession that drives Apple's success]*. Kyiv: ArtHuss [in Ukrainian].
8. Kokh, Richard. (2019). *Pryntsyp 80/20. Sekret dosiahnennia bilshoho za menshykh vytrat [The 80/20 Principle: The Secret to Achieving More with Less]*. Kyiv: KM-BUKS [in Ukrainian].

9. Pustovoit, H. L., Yarmola, T. I., Kostrikova, Yu. A., Talash, V. V. & Tkachenko L. A. (2020). Vykladach i student: supernyky chy odnodumtsi? [A teacher and a student: rivals or like-minded people?] *Suchasna medychna osvita: metodolohiia, teoriia, praktyka [Modern medical education: methodology, theory, practice]*, 171-173. Retrieved from <http://surl.li/gyksn> [in Ukrainian].
10. Sinek, Saimon. (2022). *Spravzhni lidery yidiat ostannimy. Yak stvoryty komandu mrii [True leaders are the last to eat. How to build a dream team]*. Kharkiv: Vivat [in Ukrainian].
11. Uvarkina, O. V. (2021). Suchasnyi vykladach u prakseolohichnomu vymiri filosofskoi refleksii [A Modern Teacher in the Praxeological Dimension of Philosophical Reflection]. *Perspektyvy [Prospects]*, 1, 65-70. Retrieved from <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2021.1.10> [in Ukrainian].
12. Khmiliar, O. F. (2009). Vchynkovyi potensial yak providnyi komponent u formuvanni konkurentospromozhnoho fakhivtsia [Action potential as a leading component in the competitive specialist formation]. In *Aktualni problemy suchasnoi osvity u svitli vymoh Bolonskoho protsesu [Actual problems of modern education in the light of the requirements of the Bologna Process]*: materialy mizhnar. nauk. konf. (pp. 127-129). Sevastopol: Sevastopolskyi natsionalnyi tekhnichnyi universytet [in Ukrainian].
13. Khmiliar, Oleh, & Lepka, Olha. (2019). Vocation as a psychological resource of a happy person. In *Shchastia ta tsyvilizatsiinyi rozvytok [Happiness and civilizational development]*: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. (pp. 18-21). Lviv: Lvivskyi natsionalnyi medychnyi universytet imeni Danyla Halytskoho [in Ukrainian].
14. McKeown, Greg. (2021). *Effortless: Make It Easier to Do What Matters Most*. New York: Currency.

Дата надходження до редакції
авторського матеріалу 16.05.2023